

teologialla olisi paljon annettavaa myös menetelmällisesti.

Tärkeä toteamus on sekin, että koulutuksen tehtävä on vahvistaa osaamista. Koska tietoa on helposti saatavilla, pelkkä tiedon lisääminen ei riitä: ratkaisevaa on tiedon integroituminen osaamiseksi ja taidoksi. Gothóni avaa kiinnostavasti isoja asioita, jotka jättävät lukijalle paljon kysymyksiä. Miten esimerkiksi mitataan ja arvioidaan perheneuvojilta ja sairaalapapeilta edellytettävää sielunhoidon syvällistä osaamista? Lyhyesti todetaan, että sairaalapappien uudistettuun erikoistumiskoulutukseen sisältyy 30 op laajuinen psykoterapeuttisten valmiuksien kokonaisuus (s. 211). Tämän uudistuksen perusteita tai valmiuksien tarjoamia menetelmällisiä taitoja sielunhoitotyöhön ei kuitenkaan avata. Jos ammattikunnan edustajat ylläpitävät tieto- ja taitoperustaa ja kontrolloivat samalla osaamisen tasoa (s. 217), miten kontrollointi käytännössä tapahtuu? Ja kun sielunhoitaja tarvitsee kulttuurista osaamista ja riittävää tietoa muista uskonnoista, miten tämä on otettu huomioon sielunhoidon koulutuksissa?

Kirjassa on harmillista epätarkkuutta lähdeviitteissä. Etsin useammasta asiasta lisätietoa lähdeviitteiden perusteella, tuloksetta. Myöskään toteamus, että sairaalasielunhoitajan erikoistumiskoulutus on pakollinen (s.111), ei pidä paikkaansa. Annetusta viitteestä ei löydy mainintaa asiasta, eikä voikaan löytyä, koska näin ei ole. Koulutus on toki vahvasti suositeltavaa.

Teos puolustaa paikkaansa. Tarvittiin uusi sielunhoidon kokonaisuus, mutta *Auttava kohtaaminen II* olisi mielestäni kannattanut rajata metodeihin ja teologiaan. Kasvatustieteellisten, kehityspsykologisten ja psykoterapeuttisten osien suhteen olisi voinut tarjota hyvät vinkit muuhun kirjallisuuteen, jota on ennestään runsaasti tarjolla, toisin kuin kotimaista sielunhoidon teologista kirjallisuutta.

Teoksen voi lukea kokonaan tai oman kiinnostuksen mukaan luovuttain tai aihepiireittäin. Takakanen mukaan teoksessa ”kuvataan sielunhoidossa käytettäviä yleisimpiä menetelmiä – ja – ihmisten sielunhoidollista kohtaamista”. Tämä pitää paikkansa. Sielunhoidon kentällä tarvittaisiin kuitenkin myös uuden luomista, pelkkä kuvauksen tasolla liikkuminen ei riitä. Onko tarkoitus, että vuorovaikutuksen ja dialogin osalta metodioppaana käytetään edelleen Irja Kilpeläisen teosta *Osaammeko kuunnella ja auttaa*, jonka ilmestymisestä on kulunut jo 45 vuotta? Mutta toisaalta, onhan sokraattinen dialogikin lähemmäs 2500 vuotta vanha ja edelleen hykerryttävän toimiva.

Kirjan lopussa mainittu sielunhoitajan oman hengellisen elämän huolehtiminen on tärkeä. ”Sielunhoitaja on kutsuttu, lähetetty ja valtuutettu” on hyvä lopetus kirjalle. Ilman teologiaa ja kirkkoa ei olisi sielunhoitoa.

KAROLIINA NIKULA
TEOL. MAIST., PORVOO

BJÖRN VIKSTRÖM **Mer än ord: Trovärdig efterföljelse i en kyrka på väg.** **Helsingfors: Fontana Media 2014. 153 s.**

När en biskop skriver ett herdabrev är det fråga om en programförklaring vars syfte är att ge teologiska impulser åt stiftets präster och påverka hur livet inom kyrkan gestaltar sig. Biskop Björn Vikström tar på sig denna mantel villigt och medvetet i sitt herdabrev *Mer än ord: Trovärdig efterföljelse i en kyrka på väg*. I boken uttrycker han sin personliga vision om hur den moderna finska folkkyrkan borde utvecklas för att kunna möta de växande kraven som den

ställs inför. Den röda tråden som löper genom boken är tanken om att den kristna tron måste bli mer än ord: den bör bli levande och verklig alltså ”få kropp”.

Mer än ord är skriven på ett lättillgängligt sätt och de själavårdande och apologetiska tonerna är tydliga. Författarens stil är livsnära också då han behandlar mera teoretiska ämnen. Boken är riktad till ett stift och en kyrka där många tvivlar på kyrkans läror och känner sig främmande i de kristna sammanhangen. Vikström vill att speciellt dessa människor ska hitta till kyrkan och bli del av dess gemenskap.

Bokens fyra första huvudkapitel behandlar tron, Bibeln, kyrkan och livet som kristen. Enligt Vikström är dessa fyra ”en fortsättning på inkarnationen, genom vilken Guds goda vilja tar gestalt på vår jord” (s. 16). I det avslutande femte kapitlet formulerar skribenten sin framtidsvision om den lutherska kyrkan i Finland. Teologiskt sett är de mest intressanta avsnitten Vikströms utredningar om Bibeln, folkkyrkans uppgift och trons förkroppsligande; den här recensionen koncentrerar sig på de två förstnämnda.

Vikströms bibelsyn är en intressant kombination av traditionella och moderna ingredienser. Själv beskriver han den som dynamisk. Vikström håller å ena sidan fast vid den traditionella kristna läran om att Gud har uppenbarat sig förutom allmänt, det vill säga i naturen, historien och människornas samvete, också på ett särskilt sätt i Bibeln, framför allt genom Jesus Kristus. Det är ”bara genom Bibelns texter, och i synnerhet genom berättelserna om vad Jesus sade och gjorde, som vi kan få klarare konturer av hurdan Gud egentligen är”, skriver han (s. 27). För honom är Bibeln kyrkans heliga skrift som bör hållas fast vid i sin kanoniserade form.

Fastän Bibeln är auktoritet för kyrkan kan den enligt Vikström å andra sidan inte läsas som en dogmatisk bok eller en tidlös lagsamling. Bi-

beln är egentligen inte Guds levande ord i sig, utan ett vittnesbörd om de händelser som de första kristna var med om. Efterkommande generationer kan aldrig känna till sanningen på samma sätt. "I avsaknad av bevis är vi hänvisade till att lyssna på de vittnesbörd som människor har lämnat efter sig; vittnesbörd om hur Gud har gripit in i deras liv. Bibelns berättelser är för oss kristna de allra viktigaste vittnesbörden. De må ge oss en mångfacetterad och på vissa ställen till och med motstridig bild av Gud, men de ger oss ändå allt vad vi behöver" (s. 28). Eftersom Bibeln består av levande och trovärdiga uttryck för de första kristnas försök att kommunicera sin tro, är det enligt Vikström ytterst svårt att definiera vad Bibeln säger i konkreta, enskilda frågor. Däremot kan man uttala sig om vad olika bibelförfattare och texter har att säga om olika teman. Vikström behandlar inte frågan om varför just Bibeln bör lyftas ovanom de andra vittnesbörden som vuxit fram från kyrkans tradition: trosbekännelserna, andra teologiska texter, liturgiska formuler och dylika.

Vikström anser alltså att de bibliska texterna inte förmedlar Guds uppenbarelse eller evangeliet direkt, utan att de är urkyrkans tolkning av detta budskap. I och med att Guds Ande verkar i texterna blir de till Guds ord förläsaren eller åhöraren. Att vara kristen innebär att i urkyrkans efterföljd delta i denna levande tolkningsprocess. Då Bibeln och traditionen tolkas i kyrkans liv, blir de mer än ord: de får kropp. Tolknigen är ingen privat angelägenhet, utan den sker primärt i församlingsgemenskapen. Där kan den kristna "tillsammans med andra försöka tolka livet med hjälp av Bibeln, och Bibeln med hjälp av livet" (s. 10).

Vikström liknar Bibeln vid en karta som hjälper den kristna att hitta rätt i okänd terräng. "Men användningen av den kartan är ingen lätt, mekanisk uppgift", påpekar

han. "Tvärtom tvingas vi ofta konstatera att alla detaljer på kartan inte längre stämmer. Landskapet har förändrats. Riktmärkena finns kvar, de stora linjerna är desamma, men i de konkreta vägvalen kan vi ibland bli tvungna att söka vår egen väg. Ibland vet vi först efteråt om vi har gjort de rätta valen" (s. 8).

I sin bibeltolkning måste kyrkan eftersträva en dubbel solidaritet: å ena sidan mot Bibeln och den kristna tolkningstraditionen, å andra sidan mot de människor som lever i dag. Solidariteten mot människor betyder för Vikström att inga tolkningar som utesluter eller fördömer får accepteras. Tolkningar som befriar, upprättar och uppmanar till förändrad livsföring är däremot riktiga. Vilken solidaritet som väger mera tar biskop Vikström inte ställning till.

Den kyrkliga teologin måste enligt Vikström bevara och respektera banden till ursprunget, alltså Bibeln, trosbekännelserna och andra texter som försöker formulera kyrkans tro och lära. "Samtidigt får inte teologi bli ett ängsligt bevarande av gamla relikier i form av tidsbundna formuleringar och polemiska uttalanden", varnar han. "I en död teologi anser man att trovärdigheten ligger i att ingenting får ändras, vilket innebär att de frågor och svar som dög åt Paulus eller åt Luther också bör vara tillräckliga för oss" (s. 14–15).

Den konstantinska tiden då kyrkan var en sammanhållande faktor i staten och den kristna tron genomträngde hela samhället är förbi, anser Vikström. Sekulariseringen av samhället har fört med sig att den kristna tron trängts undan från det offentliga rummet. Kyrkan har inte längre monopol, utan är tvungen att konkurrera inte bara med andra kristna samfund utan också med andra religioner och världsåskådningar. Vikström ser att kyrkan måste ta ny kurs men medger samtidigt att fattandet av de behövliga besluten är svårt eftersom ansvaret för kyrkans fastigheter och de anställdas pensioner väger tungt.

Enligt Vikström är lösningen till problemet inte att kyrkan börjar konkurrera hårdare utan att den aktiverar sina församlingsmedlemmar och gör dem mera delaktiga. Han anser att den lutherska folkkyrkan och dess församlingar ska kunna erbjuda möjligheter för att medlemmarna ska bli å ena sidan uppmuntrade till äkthet och ärlighet i tron, å andra sidan utmanade till att växa i samhörighet och medmänsklig omsorg. Om församlingsanställda inte längre sköter allt arbete i församlingen, försvagas bilden av kyrkan som en tjänsteproducent och den kristna gemenskapen förstärks. Förstärkandet av gemenskapen och tillhörigheten får dock inte innebära att man börjar dra gränser mellan dem som blir frälsta och dem som inte blir frälsta. Det ska finnas rum för den svaga tron och tvivlet, betonar Vikström.

Vikström lockas av möjligheten att hitta förmedlande positioner och kompromisser mellan till synes oförenliga ståndpunkter. Han anser att kyrkan är kallad att vara en gemenskap där olika tolkningar berikar och korrigerar varandra. I konkreta frågor tycks Vikström dock gå en annan väg. I sin framtidsvision ser han att de som inte kunnat godkänna kvinnliga präster eller på annat sätt vägrat inordna sig i kyrkans struktur har bildat ett eget lutherskt kyrkosamfund, exempelvis på basen av det nuvarande Missionsstiftet, och att ifall samhället beslutat att tillåta homosexuella äktenskap har kyrkan avstått från sin vigselrätt för att undvika inbördes splittring. Själv talar Vikström varmt för de homosexuellas rättigheter i kyrkan och försvarar det homosexuella livssättet med argument från Bibeln.

Vikström önskar att kyrkan kunde enas om ett centrum, evangeliets förkunnelse och förvaltandet av sakramenten, och tillåta mångfald i andra frågor. Enligt honom kunde många uppsplitande konflikter på så sätt undvikas. Vikström tillåter inte endast mångfald inom kyrkan utan

är också öppen utöver dess gränser: han vill öppna nattvardsbordet för kristna från andra trossamfund, för han ser att kyrkan inte kan besluta om vem som får komma till Herrens bord.

De ovan behandlade teman utgör endast en liten del av innehållet i *Mer än ord*. Boken är mycket ambitiös i att den försöker tackla nästan alla aktuella kyrkliga frågor: det religiösa språkets karaktär, kristendomens förhållande till andra religioner, splittringar inom kyrkan, homosexualitet och äktenskap, teodicéproblemet, trons väsen med mera. Dessa teman vävs visserligen samman på ett meningsfullt sätt, men inget av dem behandlas utförligt nog. Eftersom *Mer än ord* är ett herdabrev, inte en akademisk redogörelse, torde biskopsauktoritetens dock bära också där den teologiska argumentationen är tunn.

IDA HEIKKILÄ
TEOL. MAG., HELSINGFORS

TEEMU TAIRA Vääriin uskottu? Ateismin uusi näkyvyys. Turku: Eetos 2014. 357 s.

Kaikissa yhteiskunnissa kautta historian on ollut yksilöitä, jotka eivät ole uskoneet Jumalan tai jumalien olemassaoloon. Kuten Taira toteaa kirjansa johdannossa, jo ennen ateismin käsitteen vakiintumista kulttuureissa on esiintynyt epäuskoa, uskonnottomuutta ja vääräoppisuutta. Itse olen ajatellut, että kuten vaikkapa rakkaudenosoituksissa, myös uskonnonharjoittamisessa on yksilöllisiä eroja. Eivät kaikki yhteisön jäsenet suhtaudu yhtä vakavasti tai varauksetta periytyneisiin palvelusmenoihin. Taira myös mainitsee, että omasta uskonnosta kieltäytymisen on mahdollista vasta kun sille

on vaihtoehto tai vaihtoehtoja. Samalla Taira huomauttaa ateismin olevan länsimaisen kulttuurin tuote. Jo näissä alustavissa kommentoissa piilevät aiheen monivahteisuus ja sen käsittelyyn liittyvät ongelmat.

Vääriin uskottu? käsittelee varsinkin niin sanottua uusateismia sen englanninkielisenä ilmentymänä. Lisäksi kartoitetaan tilannetta nykypäivän Suomessa. Ateismikäsitteen tarkastelun jälkeen Taira esittelee neljä nykypäivän ateismin näkyvää edustajaa eli Richard Dawkinsin, Sam Harrisin, Christopher Hitchensin ja Daniel Dennettin. Edesmenntä Hitchensiä lukuun ottamatta kaikki perustavat ateisminsa ensisijaisesti luonnontieteelliselle maailmankatsomukselle. Brittiläinen entinen sosialisti Hitchens sisällytti kaunokirjallisuuden oman maailmankatsomuksensa perustuksiin. Tieteen ja järjen lisäksi hän painotti uskonnoista vapautta moraalista katsomusta.

Nähdäkseni Taira tekee näille uskonnon vastustajille oikeutta, vaikka esitteleekin heidät lyhyesti. Samalla hän arvostelee heidän kirjoitustensa ongelmallisuuksia. Tairan suurin moite on, että kukaan näistä uusateismin johtohahmoista ei ole tutustunut uskontotieteeseen. Kaikki kirjoittavat uskonnosta ja uskonnoista omien käsitystensä pohjalta viittaamatta uskontotieteelliseen keskusteluun. Jos ei tunne uskontojen olemusta ja uskomusten sijaa elämässä, kuinka voi väittää, että luonnontieteet osoittavat uskontojen olevan väärinä?

Teemu Taira tarkastelee mahdollisia syitä ateismin uuteen näkyvyyteen. Hän soveltaa käsitettä ”kommunikatiivinen suhde” uskonnon ja ateismin asemaan nykypäivänä. Hän tarkastelee väitettä, jonka mukaan ateismi olisi luonnollinen tai alkuperäinen asenne, ja päinvastaista väitettä, jonka mukaan ateismi olisi reflektoinnin tulos ja harjoittelemalla omaksuttu ajattelutapa. Tairan mielestä argumentointi ateismin alkeismuodon luonnol-

lisuudesta ei ole riittävä, joten hän ehdottaa näkökulmaa, jossa ateismi on niin sanotussa kommunikatiivisessa suhteessa teismiin ja uskontoon. Sen mukaan ateismia voi esiintyä ainoastaan yhteiskunnassa, jossa uskonnolla on kannattajansa, ja sitä vastaan nousee vastakkaisen näkökannan edustaja. Näkökantojen mahdollinen luonnollisuus tai alkuperäisyys ei siten ole ratkaiseva, vaan ateismin voidaan sanoa elävän vastakkainasettelustaan uskontoon. Tämä on Tairan mielestä myös osaselitys sille, että ateismi on saanut uudenlaista näkyvyyttä samalla kun kiinnostus uskontoa kohtaan on kasvanut yhteiskunnassa. Samalla Taira tähdentää, että vastakkainasettelu ei ole yksilotteinen. Joissakin yhteyksissä ateistit voivat argumentoida osittain samansuuntaisesti kuin esimerkiksi liberaalit uskovat fundamentalismia vastustaessaan.

Kirjansa pääotsikon alla Taira keskustelee myös uusateistien päivihollisten näkökannoista. Nämä näkökannat kulkevat tavallisesti nimellä kreationismi ja älykäs suunnittelu. Katsomuksille on ominaista, että niitä tarjotaan luonnontieteiden valtaväylän osittaisiksi kilpailijoiksi. Myös muutama esimerkki suomalaisesta samansuuntaisesta tiedekriittisestä annetaan. Tärkeä huomio on myös se, että älykkään suunnittelun vaihtoehtoisesta näkemyksestä puhuvat tiettyjen uskonnollisten suuntausten edustajien lisäksi tieteenfilosofiselta pohjalta sellainenkin tutkija kuin Steven Fuller. Fullerin Taira kuvaava sekulaarihumanistiksi ja ”sosiaalisen epistemologian” tutkimussuunnan muotoilijaksi. Fuller pitää mahdollisena, että tiede voi hyötyä myös uskonnollisista lähtökohdista. Ratkaisevaa on teorioiden kestävyys tieteellisiä vastaväitteitä vastaan.

Ihmisten elämäntutkimuksellisen kategorisoinnin hankaluudesta esimerkiksi nousee *Helsingin Sanomien* vuonna 2009 julkaisema uskontotieteilijä Matti Kampin kirjoitus uskonnosta ja ateismita (”Ateismin suosio kasvaa Yhdys-